

«СВІТЛИЙ ШЛЯХ»

ІСТОРІЯ
ОДНОГО
КОНЦТАБОРУ

З російської переклала Вікторія Стах

СТАНІСЛАВ
АСЄЄВ

Львів
Видавництво Старого Лева
2020

«СВІТЛИЙ ШЛЯХ»

ІСТОРІЯ ОДНОГО КОНЦТАБОРУ

УДК 82-94
А 90

Станіслав Асеев

А 90 «Світлий Шлях»: історія одного концтабору [Текст] : коротка проза / Станіслав Асеев; переклад з рос. Вікторії Стах. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2020. — 448 с.

ISBN 978-617-679-854-5

В'язниця, що насправді є концтабором, де застосовують моторошні тортури, діє в сучасній Україні. За тюремним парканом немає жодних законів, тут зовсім інше життя: у приниженні, страху й непевності, з ранами та слідами опіків на тілі, з болем від переламаних кісток і часто — від зламаної волі й свідомості. Тут головне завдання — вижити, коли жити вже не хочеться й від тебе майже нічого не залежить, зберегти здоровий глузд, коли вже близький до божевілля, залишитися людиною в нелюдських умовах, де віра, прощення, ненависть і навіть погляд між катом і жертвою набувають інших сенсів.

Щоб вижити в пеклі концтабору, журналіст Станіслав Асеев написав цю книжку — відверту, емоційну, глибоку, в якій питань більше, аніж відповідей, бо життя людей після звільнення з полону назавжди розділилося на «до» і «після».

Переклад українською мовою поданий поруч із оригіналом.

УДК 82-94

Частина тексту вийшла окремими публікаціями на «Радіо Свобода»

Бібліотека Українського ПЕН

© Станіслав Асеев, текст, 2020
© Вікторія Стах, переклад, 2020
© Іван Шкоропад, обкладинка, 2020
© Видавництво Старого Лева, 2020

ISBN 978-617-679-854-5

Усі права застережено

ДОВІДКА

«Ізоляція» – таємна в'язниця, розташована на підконтрольній Росії частині Донбасу і перетворена на концен-траційний табір.

Упродовж існування «Ізоляції» через неї пройшло сотні людей, більшість з яких зазнавали зґвалтувань, тортур електричним струмом, принижень людської гідності й тяжких примусових робіт.

Відомі факти вбивств в'язнів «Ізоляції».

Жодна правозахисна місія чи організація не мають доступу на територію в'язниці.

Нині продовжує функціонувати під контролем ФСБ РФ...

ПЕРЕДМОВА

*Дим печей Заксенгавзену й Освенциму осідає
на льодах Магадана та Колими.*

Брати Вайнери «Зашморг і камінь у зеленій траві»

Я й досі не певен, що правильно добираю слова: діапазон подій занадто широкий. Ми прожили життя від клацання пластикової пляшки, яке примушувало підскакувати весь підвал, і до класичної музики, що лунала з радіо у порівняно спокійні дні. Як пояснити цей проміжок? Чи означала класика, що просто зараз у підвалі не стоять навколішках зі схрещеними ногами і з пакетами на головах? – Ні.

У цій книжці йтиметься про таємну в'язницю в самому центрі Донецька. В'язницю, яку називали «донецьким Дахау». Та для тих, хто пройшов через це місце, книжка не буде розповіддю про саму лише в'язницю. Те, що коїлося за стінами «Ізоляції», – а саме таку назву мала ця територія, – не вписується в рамки здорового глузду навіть там, де, як видається, нічого, крім жорстокості, очікувати не випадає. Перебуваючи вже багато місяців на волі, я досі запитую себе: «А чи було оте все?». Чи могло таке статися зі

мною? Усі ці люди, струм, торттури і скотч, колективні пісні, якими глушили крики тих, до кого під'єднували проводи...

Ця книжка мала бути сухим репортажем: без оцінок, емоцій, самі лише замальовки того, свідком чого я став. Так наче я потрапив до цієї в'язниці не як полонений, а просто як журналіст. Збувши 28 місяців у «Ізоляції», я створив там кілька текстів, що відповідали початковому задумові. Мусив писати стримано і лаконічно, накидаючи лише кістяк майбутньої книжки, адже розумів, що будь-якої миті рукопис можуть відібрати й прочитати. Власне, так воно і сталося. Та опинившись на волі, усвідомив, що суха публіцистика у цьому разі неможлива: багато місяців по тому емоції й надалі переповнюють мене. Саме тому деякі розділи видадуться читачеві холодними і навіть цинічними, натомість інші — дослівно волатимуть.

Беручись за цю книжку, я й сам не підозрював, скільки питань вона переді мною поставить. А завершивши її — не міг повірити, що так і не знайшов відповіді на жодне з них. Можливо, відповідь — сама ця книжка: щоб її написати, я мусив вижити. Щоб вижити, я повинен був знати, що мені потрібно її написати. У цих дивних лабіринтах свідомості думка намагається відшукати бодай якийсь сенс: «це все невинувато», «це не могло минути просто так»... Та зрештою все, що у вас залишається, — це кілька речень, які лягають в абзац. Блімає курсор, думка завмирає, і ви знову опускаєтеся на глибоке дно. «Ізоляція» навчає, що «самого дна» не існує: завжди є куди падати глибше. Завжди є ті, кому ще гірше за тебе. Ця книжка також і про це.

Якщо спробувати означити це місце — цю в'язницю — одним-єдиним словом, то я назвав би її «неминучість»,

і ось чому. Коли вас кладуть на стіл і щільно обмотують скотчем, ви можете викрикувати будь-що — це нічого і нічого не змінить. Ні молитви про сім'ю, ні волення до Бога, ні ваша стаття, ні ваш вік, ані сам ваш біль, жах і крик не змінять нічого взагалі. Це не просто слова — це тамтешня віра, майже релігія тих, що провели через стіл для тортур не одну сотню осіб. Саме тієї миті людина відчуває всю свою крихкість, безсилля і слабкість. Вона — та сама тростина, про яку писав нам Паскаль. Від болю суглоби дослівно рвуться назовні, людина стікає потом, а згори, задля ефекту, її поливають водою. Неминучість. Не варто волати і благати — вони однак це вчинять, вони однаково катуватимуть вас.

Та, хоч як це дивно, «Світлий Шлях» — не про торттури. Не катування визначали цю в'язницю. Зрештою, у тому ж таки Донецьку є не менш, ніж десять місць, окрім «Ізоляції», де й досі катують. Як сказати найголовніше? Пояснити без емоцій, чим є та в'язниця? Можливо, варто йти від зворотного. Пригадую, як у середині літа 2018-го почалася перша хвиля масових переведень з «Ізоляції» в інші в'язниці. Сам я сидів тоді в п'ятій камері, і всі ми вже чули про те, що із «двійки» та «вісімки» днями забрали кількох людей у донецький «централ». У камері панувала тоді атмосфера, яку можна порівняти хіба що з Різдвом: багато хто вже зібрав свої нехитрі пожитки й чекав, коли ж це диво спаде і на нього.

Аж ось відчиняються двері, наглядач називає одразу чотири прізвища, а тоді каже: «Збираймося». Важко змалювати цю мить. Ми заходилися вітати щасливчиків, дарувати їм останній чай, папір — те єдине, що більшість із